

Kõrghariduse moodul: Eraisiku rahandus Kokkuvõte

Õppekaasused finantskirjaoskuse omandamiseks

See moodul tutvustab üliõpilastele valitud elusündmustega seotud peamisi mõisteid ja probleeme, millega eraisikud ning leibkonnad elu jooksul kokku puutuvad. See hõlmab viit juhtumit:

1. Hariduse omandamine ja töö leidmine
2. Pere planeerimine ja laste saamine
3. Kinnisvara ostmine
4. Pensioniks ettevalmistumine
5. Kindlustusvalikute tegemine

Moodul on suunatud bakalaureuseõppe üliõpilastele, kellel on piiratud taustateadmised majandusteooriast ja/või rahandusest. Selleks, et anda neile hea ülevaade praktilistest teadmistest ja vajalikest oskustest, mis on vajalikud elus ette tulla võivate probleemide lahendamiseks, peaksid kursusele registreerunud üliõpilased lahendama rühmatöö käigus kõik eelpool nimetatud kaasustega seotud ülesanded. Loenguks ettevalmistamise käigus tuleb üliõpilastel kaasused läbi töötada ning rühmatööna leile lahendused välja pakkuma. Iga kaasuse lahendamiseks peavad nad panustama hinnanguliselt kolm kuni neli tundi. Loenguaeg (umbes kaks akadeemilist tundi) tuleks pühendada üliõpilaste välja pakutud lahenduste tutvustamisele ja nendega seotud arutelule. Rühmade suurus ei tohiks ületada kolme või nelja üliõpilast ning kaasuse kirjeldused tuleks tudengitele aegsasti kättesaadavaks teha.

Kursuse kava:

Ajaplaan	Loengus läbiviidavad tegevused
20 min.	Kaasuses kirjeldatud probleemi süntees.
60 min.	Kõik grupid esitlevad oma lahendusi (kasutades selleks grupidööna eelnevalt koostatud esitluslaide). Iga ettekande lõpus toimub lühike arutelu õppejõu juhtimisel.
40 min.	Õppejõud esitab omapoolse kaasuse lahenduse, millele järgneb üldine arutelu.

1. Hariduse omandamine ja töö leidmine

Juhtum keskendub 14-aastase hollandi poisi, kes soovib saada tarkvarainseneriks, eeldatavate hariduskulude ning oodatavate tulude planeerimisele. Soovitud eriala omandamiseks plaanib ta astuda õppima Amsterdami rakenduskõrgkooli bakalaureuseõppesse.

Tema näitel toob kaasus ära kõige sagedamini kasutatavate finantstoodete üksikasjalikud selgitused koos elamiskulude ja eelarve kirjeldusega. Teiste sõnadega, üliõpilased saavad detailse ülevaate hinnangulistest kuludest nelja õppeaasta vältel (sh eeldatavad elamiskulud, õppemaks ja inflatsioonimäär). Sissetulekute osas tuuakse lisaks võimalikule palgale (osalise töökoormusega tudengitöö eest) välja ka riikliku õppelaenu võimalused ning erinevad viisid säästmiseks ja investeerimiseks.

Üliõpilastel palutakse arvutada summa, mida vaadeldav noormees vajab oma õpingute alustamiseks. Kaasus katab nii erinevate rahastusvõimalustega seotud otseseid (rahalisi) kui ka kaudseid (mitterahalisi) kulusid ja piiranguid (nagu näiteks tähtajaline hoius, mis piirab raha väljavõtmist kindla perioodi vältel või arvelduskonto ilma sellise piiranguta).

Samuti võimaldab kaasus arvesse võtta noormehe perekonna võimalikku rahalist tuge ning kaaluda seda, kas raha kogumisel eelistada liht- või liitintressiga hoiust või võlakirjainvesteeringut. Samas peab tudeng kaasuse juures arvestama ka seda, et noormehe nooremad õed-vennad võivad tulevikus soovida omandada kõrgharidust, mistõttu võib mõistlik/vajalik olla siiski isikliku õppelaenu võtmine.

Pärast 4-aastase bakalaureuseõppe lõpetamist saab kaasuses vaadeldav noormees võimaluse kandideerida 2-aastasesse magistriõppesse. Kaasus võimaldab kaaluda, kas see tasuks end pikas perspektiivis ka rahaliselt ära. St kaasuse käigus palutakse üliõpilastel kõiki neid valikuid ette antud andmete baasil analüüsida, kirjeldades valikud muuhulgas ka diagrammide abil.

Kaasuse lahendamise tulemusel peaks tudeng omandama vajalikud teadmised ja oskused, et:

- eristada tähtajalist hoiust, mis piirab raha väljavõtmist teatavaks perioodiks, arvelduskontost ilma sellise piiranguta;
- selgitada erinevust liht- ja liitintresside vahel;
- arvutada lihtintressi baasil hoiukonto intressi väärtus;
- arvutada liitintressil baasil nüüdis- ja lõppväärtust;
- arvutada tuleviku- ja nüüdisväärtust ning soovitava summa kogumiseks vajaliku perioodiliste osamaksete suurust;
- eristada väärtapabereid (aktsiad, võlakirjad) ning aktsiaoptsoone;
- selgitada avalikult kaubeldavatesse väärtapaberitesse raha paigutamisega kaasneva riski ja investeeringu tasuvuse vahelist erinevust;
- kirjeldada tarbijakrediidi saamise erinevaid võimalusi;
- kirjeldada tarbijakrediidi võtmise rahalisi mõjusid laenuvõtjale;
- arvutada tarbijakrediidiga kaasnevate intressi- ja põhiosamaksete ning võla jääkväärtuse suurust;
- teha õpingute rahastamiseks põhjendatud valik.

2. Pere planeerimine ja laste saamine

Pere planeerimise ja laste saamise kaasus toetab üliõpilasi nende finantskirjaoskuse põhiliste mõistete omandamisel. Kaasus võimaldab üliõpilastel võtta Lääne-Euroopa keskklassi pereisa või -ema rolli ning seeläbi läbi mõelda mõningad leibkonna varahaldamise tüüpilised olukorrad ja probleemid.

Pärast juhtumis kirjeldatud olukorra arutamist ja esitatud probleemide võimalike lahenduste simuleerimist peaksid osalejad olema välja töötanud kolme peamise küsimuse (mis esindavad kaasuse peamisi õpieesmärke) kriitilise põhjenduse:

- Pere praegust majanduslikku ja rahalist olukorda ei tohiks pidada enesestmõistetavaks. Arvestama peks sellega, et ette võib tulla ootamatuid sündmusi, mis avaldavad survet pere majandusliku ja sotsiaalse heaolu stabiilsusele ja tulevikuväljavaadetele. Praegune elustiil peaks seda võimalust arvesse võtma ja olema piisavalt paindlik, et kohaneda lühiajaliste šokkidega.
- Tuleviku planeerimisel on kaks olulist komponenti. Ühelt poolt peaks perekond suutma prognoosida tegevuskuludega proportsionaalseid jooksvaid kulusid. Teiselt poolt on olulised ka investeeringud, mille kavandamine nõuab alati planeerimist. Seejuures on turvaline säästa osa tänastest sissetulekutest homsete väljakutsete lahendamise tarbeks. Arvestama peaks ka sellega, et tulevik võib kaasa tuua arenguid, mis nõuavad soovitud eesmärkide saavutamiseks tänasest rohkem raha.
- Plaanide kohandamine ja investeeringute realiseerimine tähendab kompromisse. Tänapäevane suurem tarbimine vähendab automaatselt võimalust investeerida tuleviku tarbeks ja vastupidi. Kuid isegi siis, kui mõistlik suhtumine on paigas, teevad erinevad perekonnad erinevaid valikuid. Põhjus on üsna selge: erinevatel inimestel / peredel on erinevad eelistused. Eelistuste struktuur kujundab viisi, kuidas üksikisikud ja leibkond oma tarbimist ja investeeringuid tegelikult teevad.

3. Kinnisvara ostmine

Kinnisvara ostmise ja ettevõtte asutamise kaasuse mõte on see, et üliõpilased õpiksid filtreerima tohutut teavet, mida Internetist on võimalik nende teemad kohta leida. Kaasuse lahendamise käigus peavad üliõpilased võtma majaostja rolli ning valima sobiliku kinnisvara võttes alustades kaasuse (lisas 1.) toodud lähteandmed (mida võib kohandada konkreetse turu vajadustele vastavaks). Lisaks sellele peavad üliõpilased koguma majaostuks mõistliku rahastamisviiside kohta teavet, seda analüüsima ning valikuid põhjendama.

Majaostu kaasuse lahendamise tulemusena peaks üliõpilane olema suuteline:

- meelde jätta hüpoteeklaenu definitsiooni;
- eristama omavahel hüpoteeklaenu erinevad tüüpe;
- mõistma milliseid kriteeriume kasutavad pangad hüpoteeklaenu pakkumise koostamisel;
- hinnata, selekteerida ja valida Internetis kättesaadavat teavet, mis seotud kinnisvara soetamisega;
- teha (eelpool mainitu alusel) järeldused.

4. Pensioniks ettevalmistumine

Pensioniks ettevalmistumise kaasuse raames kutsutakse üliõpilasi üles mõtlema, kuidas Eesti pensionisüsteemis noore leibkonna liikmena (kas mehe või naisena) pensionieaks ette valmistuda. Kuna eesmärk on anda õpilastele realistlik võimalus kaasusest õppida, tutvustatakse tudengitele lisaks Eesti pensionisüsteemi iseärasustele ka kaheliikmelise leibkonna liikmeid, kellel on erinev haridus, oodatav eluiga ning ootus sissetulekule ning pensionile jäämise eale. Nagu igal teisel süsteemil, on ka Eesti süsteemil eripära, mida üliõpilased peavad mõistma, et teha läbimõeldud valikuid, mis mõjutavad nende isikliku pensioni suurust ning leibkonna rahalist heaolu. Tudengid ei pea muretsema selle pärast, et nende kodumaa erineb mõnes detailis Eestist, sest olles õppinud ühe süsteemi raames valikuid tegema, peaks nad suutma sarnaseid valikuid tegema ka mujal. (Selle võimaldamiseks võib õppejõud paluda õpilastel koguda taustinformatsiooni oma riigi pensionisüsteemi kohta, et võrrelda kuidas konkreetses riigis tehtavad valikud erineksid Eesti omast).

Kaasuse lahendamise tulemusel peaks tudeng omandama vajalikud teadmised ja oskused, et:

- saada aru ning selgitada erinevust sammastel toetava ning ja jooksvalt finantseeritava pensionisüsteemi vahel;
- arvutada pensionimaksete nüüdis- ja tulevikuväärtust;
- mõista pensionipõlve planeerimisega kaasnevaid rahalisi kohustusi;
- kirjeldada ja hinnata pensionisüsteemi väljakutseid seoses rahvastiku vananemisega ja demograafiliste muutustega.

5. Kindlustusvalikute tegemine

Elu toob ootamatuid olukordi. On hädavajalik, et me seda riski arvesse võtaksime ja annaksime endast parima, et minimeerida võimalikke tervisele ja varale tekitatavaid kahjusid. Mõistlik on ette näha võimalikke tüsistusi ja sõlmida igaks elujuhtumiks kõige sobivam kindlustus. Risk on miski, mis toob endaga kaasa ohu, kahju või kaotuse. Me seisame silmitsi riskidega iga päev ja sageli võivad need riskid meie elu rahaliselt mõjutada. Haigestumine, jala murdmine, autoõnnetus või kodune tulekahju on näited riskidest, mis võivad juhtuda igaühega meist. Kui me peaksime ise tasuma arstide visiitide, operatsioonide ja autoremondi kulud, võib see meie elus märkimisväärse rahalise koormuse tekitada. Nende riskidega seotud rahaliste tagajärgede eest kaitsmiseks on mõistlik ennast kindlustada. Kindlustuspoliisid vähendavad inimese rahalist riski sellistes valdkondades nagu tervis (tervisekindlustus), reisimine (reisikindlustus), liiklusvahend (liikluskindlustus), kinnisvara (majaomaniku või üürniku kindlustus) ja surm (elukindlustus). Tarbijad maksavad nende poliiside eest tasu, mida nimetatakse kindlustusmakseks, mis on tavaliselt palju väiksem kui selle riskiga seotud kulud ilma kindlustuseta. Tarbijat, kes ostab kindlustuspoliisi, nimetatakse kindlustusvõtjaks. Kindlustusvõtja võib maksta kindlustusmaks korraga või makseplaani järgi, mis jagab kogukulud igakuiste, kvartaliliste või mõne muu kokkulepitud maksegraafiku alusel tasutavateks osamakseteks.

Pärast juhtumist kirjeldatud olukorra arutamist ja esitatud probleemide võimalike lahenduste otsimist peaksid osalejad suutma kuue põhiküsimuse baasil omandama vajalikud teadmised ja oskused, et:

- peamised terminid meelde jätta;
- mõista kindlustusturu toimimist ja kindlustuse põhimõtteid;
- rakendada kindlustusküsimustes teoreetilisi teadmisi ja praktilisi oskusi;
- analüüsida riske ja iseloomustada kindlustusriski, keskendudes nii ärilisele ja mitteärilisele kui ka elu- ja kahjukindlustusele;
- hinnata turul saadavaid kindlustustooteid;
- luua individuaalne kindlustusportfell, mis on isikupärastatud tudengi tegelike vajaduste põhjal.